

Doktryna Trumpa i realizm imperatywny w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych na przykładzie relacji z Europą, Koreą Północną, Iranem i Chinami (2016–2019)

Mikołaj Lisewski

orcid.org/

0000-0002-3253-5814

„Moim zadaniem nie jest reprezentowanie świata.
Moim zadaniem jest reprezentowanie Stanów Zjednoczonych Ameryki”

Przemówienie prezydenta Donalda Trumpa przed Kongresem
28 lutego 2017 r.

Wprowadzenie

Elementarnym celem każdego systemu politycznego jest jego przetrwanie¹. Nie inaczej jest w przypadku polityki zagranicznej, jej charakteru, celów i priorytetów, które muszą być zdolne do adaptacji względem zmieniającej się rzeczywistości politycznej.

Obejmujący urząd 45. prezydenta Stanów Zjednoczonych Donald Trump wygrał wybory prezydenckie w atmosferze kontrowersji zorientowanych wokół flagowego programu „Ameryka przede wszystkim” (ang. *America First*), noszącego znamiona protekcjonizmu i izolacjonizmu w zakresie polityki wewnętrznej, gospodarczej i zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Jednocześnie najsilniejsze, m.in. pod względem gospodarczym i militarnym, państwo, nieodnajdujące od 1991 r., tj. zakończenia bipolarnego, zablokowanego układu sił i rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, aktora politycznego, mogącego realnie zagrozić jego pozycji na arenie międzynarodowej, stało przed szeregiem wyzwań takich, jak wojna domowa w Syrii i dalsza niestabilność polityczna regionu Bliskiego

¹ D. Kondrakiewicz, *System międzynarodowy jako kategoria w naukach o stosunkach międzynarodowych*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2016, nr 11/3, s. 85.

Wschodu, groźba terroru nuklearnego w polityce zagranicznej Korei Północnej i Iranu, a także rosnąca relewancja polityczna i aspiracje Chin realizujących jeden z największych projektów infrastrukturalno-gospodarczych w historii świata, tj. „Nowy Jedwabny Szlak”.

Głównym problemem badawczym niniejszego artykułu jest charakter polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych za czasów prezydentury Donalda Trumpa (2017–2019). Nadrzędną hipotezą badawczą jest następujące twierdzenie: główne priorytety polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych w badanym okresie – zarówno na poziomie zgodności założeń, jak i w praktyce – są zbieżne z czterema priorytetami programu „Pryncypia Ameryki przede wszystkim” (ang. *America First Principles*) z 1940 r. Hipotezami szczegółowymi są twierdzenia: pogłębiają się procesy fragmentaryzacji środowiska międzynarodowego i decentralizacji na skutek procesów wycofywania się Stanów Zjednoczonych z pozycji „żandarma narodów”, gwaranta i nadrzędnego ośrodka decyzyjnego w architekturze bezpieczeństwa światowego. Aby faktycznie móc ocenić, na ile (w jakim stopniu) powyższe procesy zachodzą, jeśli zachodzą, a także zbadać prawdziwość głównej hipotezy badawczej, w pracy przeanalizowano główne problemy współczesnej polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych i sposoby radzenia sobie z nimi. Koncentrują się one na czterech filarach (dobór celowy) – stosunkach międzynarodowych USA z Europą, Koreą Północną, Chinami i Iranem. Tym samym celem niniejszej pracy staje się także kompleksowe ukazanie przemian w polityce zagranicznej USA i poddanie ich analizie.

Zmiany w polityce zagranicznej USA i ich źródła

Zarówno w trakcie kampanii prezydenckiej, jak i po objęciu prezydentury Donald Trump wielokrotnie prezentował krytyczne podejście względem kluczowych elementów postzimnowojennego układu sił². Najczęściej dotyczyło ono udziału Stanów Zjednoczonych w instytucjach, organizacjach lub projektach, które – zdaniem Trumpa – było nieopłacalne lub niekorzystne z innych powodów dla USA. Tego rodzaju retoryka doskonale wpisuje się w prezentowany w ramach programu wyborczego i rządowego sposób podejścia do nawet priorytetowych kwestii, podług których to interes Stanów Zjednoczonych miał być na pierwszym miejscu. Konsekwencji powyższych postulatów nie brakuje. Przykładem może być jedna z pierwszych decyzji Trumpa, czyli wręcz historyczne odejście od handlowego Partnerstwa Transpacyficznego (ang. *Trans-Pacific Partnership* – TPP) w 2017 r., argumentowane m.in. brakiem faktycznej opłacalności partycypacji³, które uświadomiło świat, że 45. prezydent USA będzie prowadził politykę na nieco innych zasadach względem swych poprzedników. Kolejnym przykładem jest proces rene-

² J.J. Mearsheimer, *Bound to Fail. The Rise and Fall of the Liberal International Order*, „International Security” 2019, Vol. 43/4, s. 42.

³ N. Gingrich, *Trump's America. The Truth about our Nation's Great Comeback*, New York 2018, s. 58, 60.

gocjacji Północnoamerykańskiego Układu Wolnego Handlu (ang. *North American Free Trade Agreement* – NAFTA), którego dotychczasowy kształt był przez Trumpa wielokrotnie krytykowany. Ostatecznie proces zakończył się podpisaniem nowego porozumienia handlowego między Stanami Zjednoczonymi, Kanadą i Meksykiem (ang. *United States–Mexico–Canada Agreement* – USMCA)⁴ 30 listopada 2018 r. Innym wartym przytoczenia przykładem znacznej rekonfiguracji polityki USA w kadencji Donalda Trumpa jest deklaracja o wycofaniu się USA z tzw. porozumienia paryskiego⁵, chociaż trzeba zwrócić uwagę, że pierwsza tego zapowiedź była przedstawiona już w 2012 r. Wówczas, za pomocą wiadomości w serwisie *Twitter*, Trump stwierdził, że „(...) koncepcja globalnego ocieplenia została stworzona przez Chiny i dla Chin w celu osłabienia konkurencyjności amerykańskiej produkcji”⁶.

Od czasów „doktryny Busha”, wprowadzenia tzw. wojen prewencyjnych, w XXI w. w amerykańskiej polityce i przekazie publicznym rośnie rola potęgi militarnej jako czynnika gwarantującego bezpieczeństwo i suwerenność. Za potęgą militarną idą wartości, takie jak demokracja, sprawiedliwość i pokój, które stały się produktem eksportowym USA. Jednocześnie na skutek zagrożeń terrorystycznych wzmocnieniu uległa swego rodzaju „misyjność” Stanów Zjednoczonych, które jeszcze wyraźniej obrały rolę „żandarma narodów”⁷. Połączenie powyższych wartości z zaangażowaną polityką bezpieczeństwa, potęgą militarną i jej obecnością w różnych zakątkach świata jako podstawy „wyjątkowości amerykańskiej” (ang. *American exceptionalism*)⁸ tworzyło spójny, logiczny i zamknięty przekaz mimo wielu historycznych porażek, które pozycję hegemonu mogły nadwyrężyć (destabilizacja państw bliskowschodnich, wzrost tendencji fundamentalistycznych)⁹.

Istnieje jednak różnica między rozumieniem pozycji Stanów Zjednoczonych i ich interesów na arenie międzynarodowej George’a W. Busha i Baracka Obamy a Donalda Trumpa. O ile w pierwszym wypadku powyższa „wyjątkowość amerykańska” plasowała się w granicach i porządku systemu międzynarodowego, uwzględniając konieczność współpracy z innymi podmiotami i instytucjami, choćby nawet w formie strategii balansowania (ang. *offshore balancing*), o tyle –

⁴ *United States–Mexico–Canada Agreement*, <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement> [dostęp: 19.10.2019].

⁵ Scenariusz ten bynajmniej nie jest przesadzony, a ewentualne opuszczenie porozumienia na płaszczyźnie formalnej mogłoby mieć miejsce dopiero 4 listopada 2020 r., jak wynika z zapisów w traktacie. Szerzej na ten temat: H. Zhang, H. Dai, H. Lai, W. Wang, *U.S. Withdrawal from the Paris Agreement: Reasons, Impacts and China’s Response*, „Advances in Climate Change Research” 2017, Vol. 8/4, s. 220–225.

⁶ <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/265895292191248385?lang=en> [dostęp: 19.10.2019].

⁷ K. Czornik, *Ewolucja pozycji międzynarodowej USA w okresie pozimnowojennym*, „Studia Politticae Universitatis Silesiensis” 2018, nr 21, s. 59–88.

⁸ Szerzej na ten temat S.M. Lipset, *Wyjątkowość amerykańska – broń obosieczna*, tłum. B. Piasecki, Warszawa 2012; J.S. Nye (jr), *The Rise and Fall of American Hegemony from Wilson to Trump*, „International Affairs” 2019, Vol. 95, s. 63–80.

⁹ J.J. Mearsheimer, dz. cyt., s. 7–9.

wyraźnie zaznaczony już w trakcie przemówienia inauguracyjnego¹⁰ – paradygmat Donalda Trumpa unaocznia bardziej hobbesowskie rozumienie¹¹, wyrażające się przede wszystkim w dość powierzchownie pojmowanej ochronie interesów własnych (Stanów Zjednoczonych), osadzonych niczym w zero-jedynkowym świecie, w którym każdy aktor czyha na każdego drugiego aktora¹². Jednocześnie zauważalnemu eskapizmowi w polityce Donalda Trumpa towarzyszy wzrost znaczenia sił zbrojnych, wyrażany zarówno w programie „Ameryka przede wszystkim”¹³, jak i przez podwyższenie wydatków budżetowych na militaria¹⁴.

Doskonale widoczną zapowiedzią zmiany kierunku w zakresie polityki zagranicznej jest przemówienie inauguracyjne prezydenta USA w Kapitolu, które bogate jest w krytykę dotychczasowej polityki militarnej, subsydiowania obrony innych państw, zwłaszcza europejskich, jak również inwestycji kapitałowych („Przez wiele dziesięcioleci wzbogacaliśmy przemysł zagraniczny kosztem przemysłu amerykańskiego; subsydiowaliśmy armie innych państw, pozwalając jednocześnie na niezwykle smutną redukcję własnej armii”¹⁵). Głównym przesłaniem jest przeorientowanie dotychczasowej polityki na politykę wyłącznie proamerykańską w – wydaje się – wąskim i nie do końca zarysowanym tych słów znaczeniu („Od tego momentu to Stany Zjednoczone będą się dla nas liczyć przede wszystkim. Każda decyzja dotycząca handlu, podatków, imigracji, spraw międzynarodowych będzie podjęta zgodnie z interesem amerykańskich robotników i amerykańskich rodzin”¹⁶).

Aby zrozumieć podłoże powyższych zmian, a przede wszystkich kierunek kształtowania polityki zagranicznej USA, będące przedmiotem niniejszego artykułu, warto przeanalizować główne postulaty programu „Ameryka przede wszystkim”, ich znaczenie, a także pochodzenie. Program ten z wielu przyczyn uznawany jest bowiem za główne źródło tzw. doktryny Trumpa (ang. *Trump Doctrine*). Choć w powszechnym obiegu w USA pojęcie to nie jest często stosowane, to jednak ulega ono popularyzacji i szybko odnalazło zainteresowanie wielu badaczy nauk o polityce¹⁷. Pomimo tego można dostrzec, że pojęcie to jest stosunkowo szerokie,

¹⁰ Przemówienie inauguracyjne prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa z 20 stycznia 2017 r., <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/> [dostęp: 19.10.2019].

¹¹ R. Wonicki, *Hobbes i Grocjusz o wojnie i przemocy w stosunkach międzynarodowych*, „Civitas. Studia z Filozofii Polityki” 2015, nr 17, s. 79–96.

¹² J.S. Nye (jr), dz. cyt., s. 71.

¹³ *America First. A Budget Blueprint to Make America Great Again*, https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/11/2018_blueprint.pdf [dostęp: 19.10.2019].

¹⁴ Dane Banku Światowego, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2018&locations=US&start=2000> [dostęp: 19.10.2019]

¹⁵ Przemówienie inauguracyjne...

¹⁶ Tamże.

¹⁷ B. Tsekov, *The Trump Doctrine*, Sofia 2017; N.C. Anthony, *The Illusive Search for a Trump Doctrine: Implications for the U.S. Policy*, „Journal of Political Science & Public Affairs” 2017, Vol. 5, s. 62–63; M. Magcamit, *Explaining the Three-Way Linkage Between Populism, Secularization, And Realist Foreign Policies: President Trump and the Pursuit of «America First» Doctrine*, „World Affairs” 2017, Vol. 3/180, s. 6–35; D. Toma, *America First: Understanding the Trump Doctrine*, Washington 2018.

a jego ramy niejasno określone. Wydaje się, że jego zakres semantyczny wychodzi poza postulaty programu „Ameryka przede wszystkim”, jakkolwiek jednak to właśnie on uznawany jest za nieodzowny i elementarny element doktryny Trumpa.

„Doktryna Trumpa” składa się z czterech filarów:

1. Ochrona narodu amerykańskiego, ojczyzny i amerykańskiego sposobu życia;
2. Promocja amerykańskiego dobrobytu;
3. Utrzymanie pokoju przez siłę;
4. Zwiększanie wpływu¹⁸.

Pierwszy filar składa się z postulatów o charakterze prewencyjno-izolacjonistycznym. Znajduje się w nim kwestia wzmocnienia ochrony na granicach, reformy systemu imigracyjnego (bardzo istotny element w trakcie kampanii prezydenckiej), ale także zwalczania i ochrony przed zagrożeniami cybernetycznymi, w tym cyberterroryzmem i bioterroryzmem, oraz niebezpieczeństw radiologicznych. W tym miejscu zawarto także postulaty dotyczące wzmocnienia raketowego systemu obronnego państwa. Obecny jest również „wykaz zagrożeń” – już drugi akapit tej części traktuje o zagrożeniu nuklearnym ze strony Korei Północnej. Następne poświęcone są m.in. zagrożeniom związanym z terroryzmem. Akcentuje się potrzebę bezpośrednich działań oraz eliminację tzw. rajów terrorystycznych (ang. *terrorist safe havens*).

Drugi filar obejmuje swym zakresem szeroko rozumiane zagadnienia ekonomiczne, społeczne i gospodarcze, dotyczące koniunktury, rynku pracy czy poprawy warunków życia obywateli. Mowa jest o reformie podatkowej, wzmocnieniu innowacyjności w zakresie technologii i nauki, rozwoju rynku energetycznego oraz stanowej i federalnej infrastruktury.

Trzeci filar poświęcony jest problematyce działań na rzecz pokoju. Ten jednakże bardziej rozumiany jest jako sytuacja całkowitego bezpieczeństwa, suwerenności i wiodącej pozycji Stanów Zjednoczonych, a nie jako pokój światowy i działania na rzecz osiągnięcia multilateralnego dobrobytu i bezpieczeństwa. Jak wskazano już wcześniej, istotna objętościowo część poświęcona została konieczności modernizacji amerykańskiego wojska. Do działań priorytetowych zaliczono m.in. rozwój wywierania presji ekonomicznej na innych aktorów politycznych oraz rozwój zdolności dyplomatycznych ukierunkowanych na ochronę przed zagrożeniami. Trzeci filar jest również bardzo istotny z punktu widzenia polityki zagranicznej USA. Już na samym początku tej części zostały bowiem określone główne mocarstwa, które zagrażają pozycji Stanów Zjednoczonych – wymieniono Rosję, Chiny, Iran i Koreę Północną. Jasno wyrażono zmianę w podejściu wobec Chin¹⁹, nadając

¹⁸ *National Security Strategy of the United States of America*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> [dostęp: 20.10.2019].

¹⁹ Warto zwrócić uwagę, że treść dokumentu *National Security Strategy of the United States of America* nie ma charakteru obiektywnego. Dostrzec można liczne, mniejsze manipulacje. Przykładowo, na s. 25 przeczytać można, że „przez dziesięciolecia polityka USA była zakorzeniona w przekonaniu, że poparcie dla wzrostu Chin i ich włączenia do powojennego porządku międzynarodowego zliberalizuje Chiny”. Przekonanie takie oczywiście istniało, jednakże, chociaż deficyt budżetowy USA w handlu z Chinami zwiększał się, to przede wszystkim wciąż interes ekonomiczny, nie wiara

priorytet konieczności ograniczenia wpływów Państwa Środka, zachowania silnej pozycji w obrębie Morza Południowochińskiego, także na płaszczyźnie militarnej i ekonomicznej.

Ostatni z filarów, „zwiększanie wpływu USA” (ang. *Advance American Influence*), odnosi się do ochrony oraz do popularyzowania wartości amerykańskich (wolność, demokracja, prawa człowieka). Postulaty dotyczące ochrony suwerenności USA, traktowania na pierwszym miejscu interesów Stanów Zjednoczonych nad innymi nie odnajdują w tym rozdziale większości pod względem objętościowym. Wiele miejsca poświęcone zostało zsynchronizowanej współpracy z podmiotami aspirującymi do roli partnerów USA, działań na płaszczyźnie organizacji międzynarodowych (w tym Organizacji Narodów Zjednoczonych), jak również działań na rzecz ochrony człowieka, wolności religijnej czy wsparcia kobiet oraz osób młodych. Pomimo tego w świetle całości dokumentu ww. wartości i działania stanowią jedynie część marginalną, przez co mogą sprawiać wrażenie, jakoby ich relewancja w porównaniu z innymi poruszonymi aspektami była stosunkowo niewielka.

Analizowany dokument, będący głównym źródłem ideowym tzw. doktryny Trumpa, został prędko po publikacji wielokrotnie poddawany krytyce. Jednym z podnoszonych zarzutów było ryzyko izolacji politycznej na płaszczyźnie relacji międzynarodowych²⁰. Niewątpliwie jasno został wyrażony w dokumencie dalszy kierunek polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Do priorytetów na tej płaszczyźnie zaliczyć należy przede wszystkim minimalizowanie zagrożeń eksternalistycznych, począwszy od umacniania pozycji Stanów Zjednoczonych w obrębie instytucji międzynarodowych, przez aktywną politykę odstraszania (ang. *deterrence*) i walkę z terroryzmem, na ograniczaniu ambicji gospodarczo-politycznych Chin skończywszy.

Jak zauważa Ewelina Waško-Owsiejczuk, tzw. doktryna Trumpa wpisuje się w nurt unilateralnego realizmu politycznego, a do jej głównych założeń zalicza się m.in.: wycofywanie się z niekorzystnych porozumień i instytucji międzynarodowych, stawianie interesu USA na pierwszym miejscu, bardziej zachowawczy stosunek względem innych państw, skuteczną eliminację zagrożeń zewnętrznych oraz utożsamienie siły ekonomicznej Stanów Zjednoczonych z potęgą militarną państwa²¹. W przeciwieństwie jednak do klasycznego lub neoklasycznego realizmu politycznego w teorii stosunków międzynarodowych propozycje Donalda Trumpa cechują się nieuporządkowanym zróżnicowaniem semantycznym i nie mogą być do nich zaliczone. Polityka zagraniczna doktryny Trumpa określana jest jako *principled realism*²², które to określenie można byłoby przetłumaczyć jako „realizm

w liberalizację Chin, był przyczyną współpracy handlowej. Z kolei warto zwrócić na marginesie uwagę, że potencjalnie negatywne konsekwencje rozwoju Chin, gospodarczego i nie tylko, prognozowane były już wcześniej. Zob. Z. Brzeziński, *Wielka szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, tłum. T. Wyżyński, Warszawa 1998.

²⁰ E. Waško-Owsiejczuk, *The Tenets of Trumpism – from Political Realism to Populism*, „Przeгляд Politologiczny” 2018, nr 3, s. 89.

²¹ Tamże, s. 91.

²² M. Anton, *The Trump Doctrine*, <https://foreignpolicy.com/2019/04/20/the-trump-doctrine-big-think-america-first-nationalism/> [dostęp: 21.10.2019].

zasadowy”, „realizm co do zasad”, „realizm dewizowy” lub „realizm imperatywny”, gdyż odnosi się do nadrzędnego imperatywu, którym jest szeroko rozumiany interes Stanów Zjednoczonych. Sformułowanie to prawdopodobnie po raz pierwszy²³ zostało oficjalnie wypowiedziane przez Donalda Trumpa podczas 72. sesji Organizacji Narodów Zjednoczonych 19 września 2017 r. w Nowym Jorku („Dla różnych narodów świata to jest naszą nadzieją. Pragniemy harmonii i przyjaźni, a nie konfliktów i sporów, kierując się wynikami, a nie ideologią. Prowadzimy politykę opartą na realizmie zasadowym, zakorzenionym w naszych wspólnych celach, interesach i wartościach”²⁴).

John R. Haines w 2016 r., na łamach artykułu pt. *Divining a “Trump Doctrine”*, dostrzegł zbieżność głównych postulatów przyszłego prezydenta Stanów Zjednoczonych (artykuł został napisany przed wynikami wyborów prezydenckich) w zakresie polityki zagranicznej z opublikowanymi w 1940 r. „Pryncypiami Ameryki przede wszystkim”, opublikowanymi przez „Komitet Ameryka przede wszystkim” (ang. *America First Committee* – AFC). AFC została stworzona przez wybitnych studentów *Yale Law School* (w tym m.in. przyszłego prezydenta Geralda Forda), działała przez okres ponad jednego roku w latach 1940–1941, a jej głównym postulatem było niedopuszczenie do ingerowania w wojnę w Europie przez Stany Zjednoczone, brak zaangażowania i zachowania neutralności²⁵. Do dziś postulaty AFC oceniane są jako podstawy izolacjonizmu amerykańskiego. Przez Wayne’a S. Cole’a zostały one przedstawione w formie czterech głównych pryncypiów dla polityki Stanów Zjednoczonych:

1. Stany Zjednoczone muszą zbudować obronę nie do sforsowania.
2. Żadne obce mocarstwo lub grupa sił nie są w stanie skutecznie zaatakować przygotowanej Ameryki;
3. Tylko przez pozostanie poza wojną w Europie Ameryka jest w stanie ochronić niezbędne elementy demokracji;
4. „Pomoc bez wojny” (względem Wielkiej Brytanii i Francji) osłabia amerykańską obronę narodową i zagraża zaangażowaniem zbrojnym w wojnę za granicą²⁶.

J.R. Haines dostrzega, że postulaty izolacjonistyczne AFC są zbliżone względem głównych postulatów Donalda Trumpa. Autor przytacza liczne opinie prezydenta dotyczące gigantycznej nieopłacalności stacjonowania wojsk amerykańskich w Europie w ramach Traktatu Północnoatlantyckiego czy też konieczność całkowitego polegania na Izraelu w zakresie amerykańskiej polityki bliskowschodniej²⁷.

Gdy analizuje się porównawczo pryncypia AFC z czterema filarami badanego programu, zauważalne staje się znaczne podobieństwo dwóch pierwszych punk-

²³ Wniosek sformułowany na podstawie własnych badań z zakresu analizy treści.

²⁴ Przemówienie prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa w ONZ z 19 września 2017 r., <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-United-Nations-General-Assembly/> [dostęp 19.10.2019].

²⁵ W.S. Cole, *America First: The Battle Against Intervention 1940–1941*, Madison 1953.

²⁶ Tamże, s. 15.

²⁷ J.R. Haines, *Divining a “Trump Doctrine”*, „Orbis” 2017, Vol. 61/1, s. 125–136.

tów z obydwu zestawień. Dotyczą one zdolności obronnych USA, wojska i jego rozwoju, suwerenności i – co bodajże najbardziej przybliży obydwie listy pryncypiów – szeroko pojmowanych interesów amerykańskich stawianych na pierwszym miejscu. Zwłaszcza pierwszy filar doktryny Trumpa nosi zbliżony charakter względem postulatów AFC, o czym świadczy orientacja tematyczna skupiona wokół jak najbardziej kompleksowego zabezpieczenia się od niekorzystnego wpływu²⁸ czynników zewnętrznych. Zasadniczo większe różnice zobaczyć można, porównując ze sobą dwa ostatnie pryncypia. W przypadku AFC ma się do czynienia z bardzo klarownym przekazem o charakterze izolacjonistycznym. Nie można tego samego powiedzieć o dwóch ostatnich rozdziałach „Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych”. Rozdziały te nie akcentują wycofywania wpływów Ameryki, ale potrzebę ich obrony, m.in. na płaszczyźnie rywalizacji na linii Waszyngton–Pekin.

Obecność Stanów Zjednoczonych w Europie w ramach NATO

Od 2014 r. docelowy poziom wydatków na obronność państw należących do Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organisation* – NATO) wynosi 2% produktu krajowego brutto (PKB), z kolei w 2018 r. próg ten został przekroczony przez jedynie siedem państw, nie uwzględniając Stanów Zjednoczonych, tj. Grecję, Wielką Brytanię, Estonię, Polskę, Łotwę i Litwę (w kolejności od najmniejszego do największego odsetku PKB przeznaczonego na obronność)²⁹. Do państw spełniających ten wymóg w roku 2019 szacuje się, że zaliczy się następujące państwa (kolejność jak wyżej): Stany Zjednoczone, Grecję, Wielką Brytanię, Estonię, Rumunię, Polskę i Łotwę (Litwa – 1,98% PKB)³⁰. Łączna stopa wydatków zbrojeniowych wszystkich państw członkowskich NATO minimalnie podnosi się od 2017–2018 r.³¹, jednakże są to zmiany wręcz kosmetyczne w porównaniu do budżetów obronnych np. z lat 2008–2009.

Na płaszczyźnie stosunku USA do NATO widać wyraźną zmianę. Jeszcze we wrześniu 2014 r. ówczesny prezydent Barack Obama wskazywał na integralność i solidarność wszystkich członków Traktatu, doprecyzowując, że wszyscy oni są równi, nie ma „starszych członków” czy „nowszych członków”, partnerów seniorów czy juniorów, wszystkie państwa członkowskie są równe i wszystkim należy się jednakowa pomoc, gwarantowana na podstawie art. 5³². Od tego czasu,

²⁸ Lub raczej: potencjalnie niekorzystnego wpływu – np. niejednoznaczna kwestia związana z meksykańskimi imigrantami.

²⁹ Dane za: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf [dostęp: 21.10.2019].

³⁰ Dane za: <http://worldpopulationreview.com/countries/nato-spending-by-country/> [dostęp: 21.10.2019].

³¹ Dane za: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/20190625_PR2019-069-EN.pdf [dostęp: 21.10.2019].

³² *Remarks by President Obama to the People of Estonia*, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-people-estonia> [dostęp: 21.10.2019].

za sprawą polityki Donalda Trumpa, narracja zorientowana wokół finansowania NATO znacznie się zmieniła. Trump wyraźnie zaznaczył, że „(...) wycofanie wojsk z Europy mogłoby przynieść Stanom Zjednoczonym oszczędności rzędu milionów dolarów rocznie. Koszt stacjonowania jednostek NATO w Europie jest gigantyczny [w oryginale *enormous*] i z pewnością mogłyby to być środki wykorzystane w lepszy sposób”³³. Swego rodzaju „przypomnienie” o konieczności regulowania zobowiązań na rzecz NATO odnaleźć można już w przytaczanym dokumencie „Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych” (ang. *National Security Strategy of the United States of America*)³⁴.

Nie tylko ze względu na brak właściwego finansowania ze strony europejskich członków NATO w swej współczesnej postaci było przedmiotem krytyki prezydenta Trumpa. Z jednej strony podkreślał on, że Sojusz jest przestarzały i nieefektywny, innym zaś razem wyrażał jego aktualność, siłę i owocną przyszłość³⁵. Warto również odnotować w tym miejscu przypadek Polski. 23 września 2019 r. została podpisana deklaracja o pogłębieniu współpracy obronnej, zakładająca rozszerzenie liczebności kontyngentu amerykańskiego w Polsce, dotychczas wynoszącego 4500 żołnierzy, o dodatkowy 1000. Wydarzenie to było szeroko komentowane w mediach i traktowane jako ogromny sukces Polski. Tymczasem warto zwrócić uwagę na dwie kwestie.

Po pierwsze, dodatkowe jednostki, jak wszystkie dotychczas obecne, nie są jednostkami stałymi, lecz rotacyjnymi. Obecność wojsk amerykańskich będzie mieć miejsce w sześciu lokalizacjach: Poznaniu, Drawsku Pomorskim, Wrocławiu, Łasku, Powidzu i Lublińcu³⁶. Żaden z tych kontyngentów amerykańskich nie leży po wschodniej stronie od Wisły, co ma kluczowe znaczenie, także pod względem geopolitycznym, gdyż to właśnie ta część jest częścią Sojuszu, potencjalnie najbardziej narażoną, nie licząc regionu krajów nadbałtyckich, na działania ze strony ewentualnego wroga, np. związane z zamknięciem przesmyku suwalskiego. Po drugie, chociaż w trakcie podpisywanego publicznie dokumentu prezydent Trump poprosił prezydenta Andrzeja Dudę, by ten przekazał Polakom, że „(...) prezydent Trump zrobił coś, czego nikt inny nie potrafił zrobić od bardzo, bardzo wielu lat”³⁷, to jednak zwiększenie kontyngentu amerykańskiego o tysiąc żołnierzy nie jest bynajmniej decyzją o takim stopniu prestiżu. Możliwe nawet, że jednym z czynników motywujących prezydenta Trumpa do podjęcia takiej decyzji był swego rodzaju spór z Angelą Merkel w zakresie wysokości ponoszonych przez Niemcy wydatków na obronność. Prezydent Trump zasygnalizował, że żołnierze, którzy trafią do

³³ J.R. Haines, dz. cyt., s. 6.

³⁴ *National Security Strategy of the United States of America*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> [dostęp: 20.10.2019].

³⁵ E. Waško-Owsiejczuk, dz. cyt., s. 91.

³⁶ *Joint Declaration on Advancing Defence Cooperation*, <https://www.president.pl/en/news/art,1107,joint-declaration-on-advancing-defense-cooperation.html> [dostęp: 21.10.2019].

³⁷ „Może Pan donieść Polakom, że prezydent Trump zrobił coś, czego nie potrafił zrobić nikt inny”, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/andrzej-duda-i-donald-trump-spotkali-sie-w-nowym-jorku-podpisano-deklaracje,971838.html> [dostęp: 22.10.2019].

Polski, mogą być przeniesieni z Niemiec³⁸. W tym kontekście decyzja ta może wydawać się zabiegiem politycznym, mającym na celu unaocznienie niemieckim decydującym swego zaangażowania w kwestię wysokości wydatków zbrojeniowych państw członkowskich NATO, przy jednoczesnym braku zwiększania zobowiązań finansowych dzięki braku faktycznego zwiększenia liczby amerykańskich żołnierzy w Europie (co jest spójne z programem „Ameryka przede wszystkim”). Pod względem porównawczym warto też dodać, że w Niemczech znajduje się obecnie 35 tys. żołnierzy amerykańskich.

Należy również zaznaczyć, że w praktyce decydująca rola Stanów Zjednoczonych w NATO sprawia, że posiadają one dodatkowe walory w zakresie możliwości wywierania wpływu na państwa europejskie. Integracja w ramach Traktatu przez lata niosła korzyści w postaci implementacji liberalnego porządku międzynarodowego, tak bardzo niezbędnego hegemonowi na płaszczyźnie siły miękkiej (ang. *soft power*), a następnie może być jednym z ważniejszych czynników wpływu Stanów Zjednoczonych na politykę gospodarczą i handlową na linii Bruksela–Pekin³⁹.

Polityka „łagodzenia bandytów” na przykładzie USA–Korea Północna

W grudniu 2011 r. zmarł wieloletni przywódca Korei Północnej, syn Kim Ir Sena – Kim Dzong Il, a władza w państwie przeszła w ręce jego trzeciego syna – Kim Dzong Una. Pod koniec 2012 r. w ramach programu „Jasna Gwiazda” (kor. *Kwangmyŏngsŏng*) została z sukcesem wystrzelona na orbitę pierwsza satelita Korei Północnej (wcześniejsze trzy próby kończyły się porażkami)⁴⁰. Wydarzenie to znacznie pogorszyło relacje między Koreą Północną a pozostałymi państwami porządku atlantyckiego, zwłaszcza Japonią i Stanami Zjednoczonymi. Przez następne lata na Koreę Północną były nadawane kolejne sankcje, głównie w związku z próbami raketowymi pocisków dalekiego zasięgu i pocisków nuklearnych.

Prezydentura Donalda Trumpa przypadła na okres znacznej intensyfikacji północnokoreańskich testów raketowych i nuklearnych. Od sierpnia 2017 r. nie brakowało zapewnień ze strony północnokoreańskiej o możliwym ataku międzykontynentalnym wymierzonym w Stany Zjednoczone, z drugiej zaś strony także gróźb prezydenta Trumpa mówiących o całkowitym zniszczeniu Północnej Korei⁴¹. Następne miesiące były okresem licznych rozmów dyplomatycznych, głównie z Ja-

³⁸ *Trump Confirms More US troops Will Be Sent to Poland*, <https://www.dw.com/en/trump-confirms-more-us-troops-will-be-sent-to-poland/a-50554660> [dostęp: 21.10.2019].

³⁹ J.J. Mearsheimer, dz. cyt., s. 48–49.

⁴⁰ *The History of Relations Between the United States and North Korea*, <https://koreapeacenow.org/wp-content/uploads/2019/03/A-History-of-Relations-Between-the-United-States-and-North-Korea.pdf> [dostęp: 22.10.2019].

⁴¹ J. Borger, *President Trump Threatens to ‘Totally Destroy’ North Korea in UN Speech*, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/sep/19/donald-trump-threatens-totally-destroy-north-korea-un-speech> [dostęp: 22.10.2019].

ponią i Koreą Południową. Chociaż nie było widać postępów, stonowaniu uległ język używany oficjalnie przez prezydenta Trumpa.

Początki przełomu miały miejsce w pierwszej połowie 2018 r. W marcu prezydent Trump zgodził się na rozmowy z Kim Dzong Unem o warunkach ewentualnej denuklearyzacji półwyspu koreańskiego⁴². 18 kwietnia 2018 r. sekretarz prezydenta Mike Pompeo spotkał się w Korei Północnej z Kim Dzong Unem, a jego spotkanie przez samego Trumpa zostało ocenione bardzo pozytywnie⁴³. Mimo to miały miejsce turbulencje dyplomatyczne, majowe spotkanie zostało przełożone na następny miesiąc, a to z kolei następnie odwołane 24 maja, aby po kilku dniach stało się znowu aktualne⁴⁴. Ostatecznie 12 czerwca miał miejsce tzw. szczyt singapurski, na którym spotkały się głowy państw USA i Korei Północnej. Rezultatem spotkania jest porozumienie, zakładające m.in. całkowitą denuklearyzację Półwyspu Koreańskiego⁴⁵. Owocny przebieg rozmów oznacza także znaczne zmniejszenie konfliktu między obydwoma Koreami, którego perspektywa jeszcze na początku 2018 r. była zupełnie realna⁴⁶. Po czasie Szczyt Singapurski ocenić można jako moment historyczny, chociaż nie brakowało głosów sceptycznych odnoszących się do braku jakiegokolwiek dalszej współpracy⁴⁷. Następnym ważnym punktem było porozumienie między przywódcami obydwu Korei 18–20 września 2018 r.⁴⁸, które można odczytywać jako potwierdzenie aktualności zobowiązań denuklearyzacyjnych ze szczytu w Singapurze.

Początek 2019 r. na płaszczyźnie relacji między Waszyngtonem a Pyongyan-giem przebiegał optymistycznie za sprawą noworocznego przekazu samego Kim Dzong Una, potwierdzającego wcześniejsze ustalenia i wyrażającego chęć spotkania z prezydentem Trumpem⁴⁹. 30 czerwca miało miejsce bezprecedensowe wydarzenie – jako pierwszy w historii prezydent Trump rozmawia z Kim Dzong Unem na terenie Korei Północnej⁵⁰.

⁴² M. Ladler, *North Korea Asks for Direct Nuclear Talks, and Trump Agrees*, <https://www.nytimes.com/2018/03/08/us/politics/north-korea-kim-jong-un-trump.html> [dostęp: 22.10.2019].

⁴³ <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/986555533535731712> [dostęp: 22.10.2019].

⁴⁴ K. Davenport, *Chronology of U.S.–North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, <https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron> [dostęp: 22.10.2019].

⁴⁵ *Joint Statement of President Donald J. Trump of United States and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-president-donald-j-trump-united-states-america-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-singapore-summit/> [dostęp: 22.10.2019].

⁴⁶ H. Park, *Trust But Verify: Donald Trump, Kim Jong Un and a Denuclearising North Korea after the Singapore Summit*, „East Asian Policy” 2018, Vol. 3/10, s. 5–6.

⁴⁷ Szerzej na ten temat: M. Nuruzzaman, *Why Does Trump Sabotage the Iran Deal but Wants to Negotiate with North Korea?*, „SSRN Electronic Journal” 2018.

⁴⁸ *Pyongyang Joint Declaration of September 2018*, <http://korea.net/Government/Briefing-Room/Press-Releases/view?articleId=3397&pageIndex=1&gov=> [dostęp: 22.10.2019].

⁴⁹ Kim Dzong Un, *Kim Jong Un's 2019 New Year Address*, tłum. R. Sinnun, https://www.necn.org/resources/publications/kimjongun_2019_newyearaddress.pdf/file_view [dostęp: 22.10.2019].

⁵⁰ P. Barker, M. Crowley, *Trump Steps Into North Korea and Agrees With Kim Jong-un to Resume Talks*, <https://www.nytimes.com/2019/06/30/world/asia/trump-north-korea-dmz.html> [dostęp: 22.10.2019].

Pełne agresji, niebezpieczne i całkowicie niewyważone słowa, a wręcz groźby (*totally destroy*), których używał prezydent Trump w kontekście Korei Północnej, nie odnajdują precedensu⁵¹. Od około połowy 2018 r. narracja ta jednak znacznie się zmieniła. Jeszcze do niedawna „zło wcielone”, Kim Dzong Un, stał się wspólnym partnerem, wysyłającym do prezydenta Trumpa „piękne listy”⁵². Narracja ta prawdopodobnie będzie się wciąż sinusoidalnie zmieniać. Ostatecznie jednak, jak na ten moment, Trump może być zapamiętany jako pierwszy amerykański prezydent, który wszedł na północnokoreańską ziemię i pierwszy, który w takim stopniu zintensyfikował prace nad denuklearyzacją Półwyspu, opierając się – mimo wszystko – na dyplomacji. Przyczyn takiego stanu rzeczy szukać można w kilku miejscach. Po pierwsze, konflikt z Koreą Północną nie byłby w interesie Stanów Zjednoczonych (postulat interesu amerykańskiego nad innymi). Po drugie, Korea Północna ma olbrzymie znaczenie z perspektywy geopolitycznej dla USA w kontekście rywalizacji z Chinami, relacjami z Rosją, z którą Korea Północna graniczy, czy nawet w kontekście arktycznego pasa Nowego Jedwabnego Szlaku ChRL.

Intensyfikacja napięcia na linii USA–Iran 2018–2019

Tak zwana oś zła (ang. *axis of evil*) to według amerykańskiej dyplomacji „państwa bandyckie” (ang. *rough states*), które uznaje się za największe zagrożenie dla neoliberalnego porządku międzynarodowego. Zaliczyć do nich można Koreę Północną, jak i Iran⁵³, jedne z nielicznych państw świata nienależących do Banku Światowego i innych relewantnych organizacji globalnych. Usytuowany na południowym pasie mackinderowskiej „wyspy świata”, zamieszkiwany przede wszystkim przez ludność perską Iran ze względu na geostrategiczną relewancję swego położenia zaliczany jest do tzw. sworzni geopolitycznych⁵⁴. Zdaniem Brzezińskiego zapisany już w latach 90. XX w. Krym, południowa granica Rosji, chińskie Sinciang, region Morza Czerwonego z całym Bliskim Wschodem i Iranem będą obszarami najbardziej potencjalnie konfliktogennymi w przyszłości⁵⁵. Od czasów rewolucji islamskiej w Iranie, kryzysu zakładników i likwidacji ambasady amerykańskiej pod koniec lat 70. XX w. relacje na linii Waszyngton–Teheran nigdy nie były dobre. Podobnie jak w przypadku Korei Północnej główną osią napięcia jest wzbogacanie uranu i programy nuklearne Iranu.

Za czasów prezydentury Donalda Trumpa jedno z bardziej istotnych wydarzeń miały miejsce wiosną 2018 r., kiedy premier Izraela Benjamin Netanyahu, w trakcie stosunkowo „teatralnej” w swej formie konferencji, poinformował o odkrytych przez służby izraelskie archiwach nuklearnych Iranu, mających świadczyć o licz-

⁵¹ E. Waško-Owsiejczuk, dz. cyt., s. 87.

⁵² *Trump Hails 'Very Beautiful Letter' from Kim and Says Additional Talks Likely*, <https://www.theguardian.com/us-news/2019/aug/09/trump-kim-jong-un-letter-talks> [dostęp: 22.10.2019].

⁵³ T. Hanahoe, *America Rules. US Foreign Policy, Globalization and Corporate USA*, Brandon–Dublin 2003, s. 223–227.

⁵⁴ Z. Brzeziński, dz. cyt., s. 41, 47–48.

⁵⁵ Tamże, s. 52–53.

nych kłamstwach Hasana Rouhaniego dotyczących zaprzestania wzbogacania uranu i dalszych prac nad rozwojem broni nuklearnej⁵⁶. Między innymi 55 tys. stron dokumentów i 183 płyty CD miały świadczyć o budowie 5 nowych głowic nuklearnych. Kontrowersji dodaje fakt, że materiały nie były odpowiednio zabezpieczone (już sama forma dokumentacji papierowej i płyt CD powoduje za-stanowienie) i przechowywane były w budynku naziemnym, jak dostrzega Peter S. Jenkins⁵⁷.

Wydarzenie to spowodowało jednak dalsze reperkusje na arenie międzynarodowej. Prezydent Trump 8 maja ogłosił wycofanie się Stanów Zjednoczonych ze wstępnego porozumienia nuklearnego z Iranem z 2015 r., zapowiadając wprowadzenie dalszych sankcji⁵⁸. Te zaś wchodzą w życie 7 lipca⁵⁹, a kolejne sankcje 5 listopada⁶⁰ – obydwie narzędzia wymierzone są w gospodarkę Iranu, mając za zadanie ją osłabić. W kwietniu Donald Trump decyduje się na zaliczenie islamskiej gwardii rewolucyjnej⁶¹ jako „zagranicznej organizacji terrorystycznej”⁶². Jedną kwestią jest to, czy faktycznie organizacja ta spełnia merytoryczne przesłanki, pozwalające na sklasyfikowanie jej jako organizacji terrorystycznej, drugą natomiast strategiczny charakter tej decyzji. Organizacja ta w Iranie, prócz kontrowersyjnych sił Ghods czy Basidż, jest jedną z głównych gałęzi sił zbrojnych państwa. Oprócz tego jednak kontroluje znaczną część irańskiej gospodarki – zwłaszcza budownictwo i bankowość. To z tego powodu tak silne było lobby zagranicznych organizacji prowadzących interesy w Iranie, w tym banków, w trakcie ustanawiania porozumienia nuklearnego z 2015 r., aby nie obejmowało ono restrykcji w zakresie kontaktów z gwardią rewolucyjną⁶³. Tym samym, wbrew oficjalnym motywacjom, decyzja ta *de facto* wymierzona jest w irańską gospodarkę. Do następnych kluczowych wydarzeń zaliczyć należy ataki na tankowce (do których Iran się nie przyznał, a ich autorstwo jest kwestią sporną), decyzję prezydenta Trumpa o zwięks-

⁵⁶ D. Rodman, *Iran, Israel, and the United States: the Politics of Counter-Proliferation Intelligence*, „Israel Affairs” 2019, Vol. 25/2, s. 405.

⁵⁷ P.S. Jenkins, *War and Happiness. The Role of Temperament in the Assessment of Resolve*, London 2019, s. 320.

⁵⁸ *Trump wycofuje USA z porozumienia nuklearnego z Iranem, wprowadza sankcje*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news,1403625,trump-wycofuje-usa-z-porozumienia-nuklearnego-z-iranem-wprowadza-sankcje.html> [dostęp: 25.10.2019].

⁵⁹ *Statement from the President on the Reimposition of United States Sanctions with Respect to Iran*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-reimposition-united-states-sanctions-respect-iran/> [dostęp: 25.10.2019].

⁶⁰ *Statement by the President Regarding the Reimposition of Nuclear-Related Sanctions on Iran*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-regarding-reimposition-nuclear-related-sanctions-iran/> [dostęp: 30.10.2019].

⁶¹ Formalnie: Korpus Strażników Rewolucji Islamskiej.

⁶² *Statement from the President on the Designation of the Islamic Revolutionary Guard Corps as a Foreign Terrorist Organization*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-designation-islamic-revolutionary-guard-corps-foreign-terrorist-organization/> [dostęp: 30.10.2019].

⁶³ T. Juneau, *The Enduring Constraints on Iran's Power After the Nuclear Deal*, „Political Science Quarterly” 2019, Vol. 1/134, s. 53.

szeniu kontyngentu wojsk amerykańskich na obszarze bliskowschodnim czy też zestrzelenie przez Iran amerykańskiego drona militarnego.

W przeciwieństwie do polityki zagranicznej USA w stosunku do Korei Północnej za czasów prezydentury Trumpa relacje z Iranem uległy znacznemu pogorszeniu. Intensyfikacja napięć, możliwie prowadząca do otwartego konfliktu, bynajmniej nie stanowi realizacji polityki wycofywania się ani też ograniczania zbędnych kosztów. Oczywiście nie sposób obiektywnie obarczyć odpowiedzialnością za porażki na tej płaszczyźnie wyłącznie administrację Trumpa. Z drugiej strony przedstawione powyżej wydarzenia ukazują pewną tendencję w zakresie kierunku i sposobów podchodzenia do problemu irańskiego.

Wojna handlowa i Chiny jako pierwszy postzimnowojenny *challenger* na miarę USA

Prawdopodobnie bezprecedensowy w swej skali i ograniczonym czasie postęp gospodarczy Chińskiej Republiki Ludowej jest owocem zmian zapoczątkowanych pod koniec lat 70. XX w. przez Denga Xiaopinga, mających przynieść dobrobyt obywatelom i silną gospodarkę⁶⁴. Tylko do 1990 r. w Chinach zarejestrowało się ponad 25 tys. podmiotów gospodarczych z kapitałem zagranicznym⁶⁵. W tym samym roku 24,4% Chińczyków zarabiała poniżej 1,9 dolara miesięcznie, w 2014 r. odsetek ten wynosił 0,3%, malejąc więc aż o 98,77%⁶⁶.

Prezydentura Donalda Trumpa przypadła na czas spowolnienia gospodarczego Chin (6–7% PKB), następującego po niezwykle dynamicznym rozwoju (2005–2010 ~10% PKB). Jednocześnie od 2014 r. Chiny prężnie rozwijają projekt „Nowego Jedwabnego Szlaku”, niespotykaną dotąd pod względem rozmachu sieć infrastrukturalną łączącą dwa spykmanowskie „terytoria obrzeżne”, Daleki Wschód z Europą, próbując łączyć przez to interesy i wzmacniać relacje z państwami znajdującymi się na trasie Szlaku oraz dynamizować możliwości handlowe⁶⁷. Dynamiczny rozwój ChRL jest zagrożeniem dla pozycji Stanów Zjednoczonych i unilateralnego modelu przywództwa globalnego⁶⁸. Pod względem geopolitycznym obecna sytuacja przypomina sytuację, w której znalazła się Sparta (hegemon) w obliczu rosnącej pozycji Aten (pretendent), co określa się mianem pułapki Tukidydesa. Zdając sobie sprawę z zagrożenia, jakim niewątpliwie jest szybki wzrost relewancji Chin jako

⁶⁴ D. Dębicka, *Reformy Deng Xiaopinga i ich wpływ na gospodarkę współczesnych Chin*, „Pisma Humanistyczne” 2013, nr 9, s. 144.

⁶⁵ T. Hoffmann, *Polityka innowacyjna w gospodarce Chin*, w: *Perspektywy i bariery rozwoju chińskiej gospodarki*, Toruń 2016, s. 128.

⁶⁶ Analiza własna na podstawie danych worldbank.org.

⁶⁷ M. Lisewski, *Geopolityczny wymiar chińskiej koncepcji Nowego Jedwabnego Szlaku (One Belt One Road Initiative) jako instrumentu wpływu politycznego. Podstawowe założenia, cele i potencjalny rozwój*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne” 2018, nr 9, s. 129–140.

⁶⁸ B. Góralczyk, *Geostrategia Xi Jinpinga – Chiny ruszają w świat*, „Rocznik Strategiczny” 2016–2017, nr 22, s. 294.

mocarstwa już nie do końca tylko regionalnego, Stany Zjednoczone za kadencji Trumpa rozpoczęły politykę ograniczania Chin. Uznaniowy początek przypada na 23 stycznia 2018 r., kiedy wprowadzono wysokie cła na importowane do USA panele słoneczne i pralki⁶⁹. Od tego momentu sytuacja zmieniała się niezwykle dynamicznie. Odbłyły się dziesiątki rozmów ministrów chińskich i amerykańskich, a do 24 lipca łącznie wartość nałożonych ceł na chińskie produkty wyniosła 550 mld dolarów amerykańskich⁷⁰.

Wojna handlowa oznacza przede wszystkim porażkę Stanów Zjednoczonych na płaszczyźnie współpracy transnarodowej⁷¹. Deficyt budżetowy USA z ChRL, poważna i wciąż rosnąca problematyka nielegalnego wykorzystywania praw intelektualnych przez Chiny są od lat problemami, których nie zdołano dotąd rozwiązać. Zamykanie własnego rynku na produkty importowane z Chin, które zasadniczo jest w tym wymiarze narzędziem o charakterze izolacjonistycznym lub protekcjonistycznym, może co prawda usprawnić konkurencyjność w niektórych sektorach własnego rynku, ale z pewnością nie rozwiąże kluczowego problemu dla Stanów Zjednoczonych na następne lata w postaci chińskiej gospodarki, która prędko może stać się większa od amerykańskiej⁷². Gospodarki, która przechodzi znaczne zmiany z gospodarki nastawionej na ilość w zaawansowaną gospodarkę jakościową, w którym to celu stworzono zresztą i realizuje się program *Made in China 2025*⁷³. O ile powyższe zagrożenia (i szereg innych, które trudno wymienić w jednym miejscu) dostrzegalne były przez administrację Obamy, o tyle USA prowadziły wówczas strategię dialogu⁷⁴. Strategia Trumpa wydaje się opierać na rywalizacji, próbie podtrzymania hegemonicznego prymatu za pomocą narzucania warunków, a nie prowadzenia dialogu. Pomimo utraty relewancji przez Rosję na tle współczesnych Chin i Stanów Zjednoczonych, jej rola w przyszłych latach może być niewaligiczna, i o ile trudno wyobrazić sobie alians Waszyngton–Moskwa, o tyle kwestia neutralności w relacjach USA w obliczu eskalowanej rywalizacji z Chinami może być dla Waszyngtonu kluczowa i tym też dostrzeżeniem tłumaczyć można stosunkowo pobłażliwą politykę Trumpa względem wschodniego sąsiada.

Podsumowanie

Przedstawione powierzchownie najważniejsze problemy w relacjach Stanów Zjednoczonych z Koreą Północną, Iranem, Chinami, a także kwestie dotyczące

⁶⁹ *President Trump Approves Relief for U.S. Washing Machine and Solar Cell Manufacturers*, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/january/president-trump-approves-relief-us> [dostęp: 30.10.2019].

⁷⁰ D. Wong, A. Chipman Koty, *The US–China Trade War: A Timeline*, <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/> [dostęp: 30.10.2019].

⁷¹ J.J. Mearsheimer, dz. cyt., s. 34, 42–44.

⁷² J.S. Nye (jr), dz. cyt., s. 73–74.

⁷³ J. Wübekke, M. Meissner, M.J. Zenglein, J. Ives, B. Conrad, *Made in China 2025. The Making of a High-Tech Superpower and Consequences for Industrial Countries*, http://www.iberchina.org/files/2016/MadeinChina_2025_merics.pdf [dostęp: 31.10.2019].

⁷⁴ K. Czornik, dz. cyt., s. 80.

przyszłej obecności wojsk amerykańskich w Europie w ramach Paktu Północnoatlantyckiego, obrazują szereg wyzwań, przed którymi w chwili obecnej stoją decydenci USA. Wyzwań, których – wydaje się – jest więcej niż w momencie, kiedy Donald Trump obejmował urząd 45. prezydenta Stanów Zjednoczonych. Do głównych czynników wpływających na to zaliczyć należy dynamiczną rywalizację z Chinami i prawie otwarty konflikt z Iranem (zaklasyfikowanie irańskiej gwardii rewolucyjnej jako organizacji terrorystycznej).

Nadrzędna hipoteza badawcza została jedynie częściowo potwierdzona. Analiza w pierwszej części artykułu unaocznia z jednej strony podobieństwa programu „Ameryka przede wszystkim” Donalda Trumpa względem pryncypiów AFC na poziomie dwóch pierwszych punktów, z drugiej strony wskazuje na różnice w zakresie dwóch punktów ostatnich. Na płaszczyźnie praktycznej również trudno jest jednoznacznie ocenić, na ile działania administracji Trumpa wpisują się w wyznaczoną wcześniej doktrynę Trumpa. Wynika to z faktycznie częstej zmiany obranego kierunku działania, co doskonale ilustrują relacje z Iranem, jak i z Chinami – szereg spotkań zakończonych sukcesami, szereg spotkań zakończonych porażkami. Z pewnością z powyższych dostrzeżeń wyłania się obraz niezwykle dynamicznej, zmiennej i niestabilnej amerykańskiej polityki zagranicznej za kadencji prezydenta Donalda Trumpa⁷⁵.

Można również dostrzec stopniową fragmentaryzację środowiska międzynarodowego, towarzyszącą osłabionemu globalnemu porządkowi liberalnemu pod przywództwem Stanów Zjednoczonych. Dla państw europejskich niepokojący może być dyskurs dotyczący finansowania NATO, choć z drugiej strony może być także słusznym przypomnieniem o tym, że dywidenda bezpieczeństwa zapewnianego przez Stany Zjednoczone nie może być pobierana w nieskończoność w takiej samej formule. Przeanalizowane w artykule wydarzenia skłaniają do refleksji w zakresie kondycji współczesnego, globalnego układu sił. I chociaż wydaje się, że nadużyciem byłoby nazywanie amerykańskiej polityki zagranicznej izolacjonistyczną, pewnego rodzaju doktrynalny antyinterwencjonizm i imperatywny egoizm w połączeniu z pragmatycznym realizmem i zupełnie niestabilną retoryką agresji faktycznie mogą mieć miejsce.

Bibliografia

Monografie:

- Brzeziński Z., *Wielka szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, tłum. T. Wyżyński, Warszawa 1998.
- Cole W.S., *America First: The Battle Against Intervention 1940–1941*, Madison 1953.
- Gingrich N., *Trump's America. The Truth about our Nation's Great Comeback*, New York 2018.
- Hanahoe T., *America Rules. US Foreign Policy, Globalization and Corporate USA*, Brandon–Dublin 2003.

⁷⁵ Do października 2019 r.

- Hoffmann T., *Polityka innowacyjna w gospodarce Chin*, w: *Perspektywy i bariery rozwoju chińskiej gospodarki*, Toruń 2016.
- Jenkins P.S., *War and Happiness. The Role of Temperament in the Assessment of Resolve*, London 2019.
- Lipset S.M., *Wyjątkowość amerykańska – broń obosieczna*, tłum. B. Piasecki, Warszawa 2012.
- Pastusiak L., *Donald Trump. Pierwszy taki prezydent Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 2019.
- Toma D., *America First: Understanding the Trump Doctrine*, Washington 2018.
- Tsekov B., *The Trump Doctrine*, Sofia 2017.

Artykuły naukowe:

- Anthony N.C., *The Illusive Search for a Trump Doctrine: Implications for the U.S. Policy*, „Journal of Political Science & Public Affairs” 2017, Vol. 5.
- Czornik K., *Ewolucja pozycji międzynarodowej USA w okresie pozimnowojennym*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2018, nr 21.
- Dębicka D., *Reformy Deng Xiaopinga i ich wpływ na gospodarkę współczesnych Chin*, „Pisma Humanistyczne” 2013, nr 9.
- Góralczyk B., *Geostrategia Xi Jinpinga – Chiny ruszają w świat*, „Rocznik Strategiczny” 2016–2017, nr 22.
- Haines J.R., *Divining a “Trump Doctrine”*, „Orbis” 2017, Vol. 61/1.
- Juneau T., *The Enduring Constraints on Iran’s Power After the Nuclear Deal*, „Political Science Quarterly” 2019, Vol. 1/134.
- Kondrakiewicz D., *System międzynarodowy jako kategoria w naukach o stosunkach międzynarodowych*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2016, nr 11/3.
- Lisewski M., *Geopolityczny wymiar chińskiej koncepcji Nowego Jedwabnego Szlaku (One Belt One Road Initiative) jako instrumentu wpływu politycznego. Podstawowe założenia, cele i potencjalny rozwój*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne” 2018, nr 9.
- Magcamit M., *Explaining the Three-Way Linkage Between Populism, Secularization, And Realist Foreign Policies: President Trump and the Pursuit of «America First» Doctrine*, „World Affairs” 2017, Vol. 3/180.
- Mearsheimer J.J., *Bound to Fail. The Rise and Fall of the Liberal International Order*, „International Security” 2019, Vol 43/4.
- Nuruzzaman M., *Why Does Trump Sabotage the Iran Deal but Wants to Negotiate with North Korea?*, „SSRN Electronic Journal” 2018.
- Nye J.S. (jr), *The Rise and Fall of American Hegemony from Wilson to Trump*, „International Affairs” 2019, Vol. 95.
- Park H., *Trust But Verify: Donald Trump, Kim Jong Un and a Denuclearising North Korea after the Singapore Summit*, „East Asian Policy” 2018, Vol. 3/10.
- Rodman D., *Iran, Israel, and the United States: the Politics of Counter-Proliferation Intelligence*, „Israel Affairs” 2019, Vol. 25/2.
- Waśko-Owsiejczuk E., *The Tenets of Trumpism – from Political Realism to Populism*, „Przegląd Politologiczny” 2018, nr 3.
- Wonicki R., *Hobbes i Grocjusz o wojnie i przemocy w stosunkach międzynarodowych*, „Civitas. Studia z Filozofii Polityki” 2015, nr 17.

Zhang H., Dai H., Lai H., Wang W., *U.S. Withdrawal from the Paris Agreement: Reasons, Impacts and China's Response*, „Advances in Climate Change Research” 2017, Vol. 8/4.

Źródła internetowe:

„Może Pan donieść Polakom, że prezydent Trump zrobił coś, czego nie potrafił zrobić nikt inny”, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/andrzej-duda-i-donald-trump-spotkali-sie-w-nowym-jorku-podpisano-deklaracje,971838.html>.

America First. A Budget Blueprint to Make America Great Again, https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/11/2018_blueprint.pdf.

Anton M., *The Trump Doctrine*, za: <https://foreignpolicy.com/2019/04/20/the-trump-doctrine-big-think-america-first-nationalism>.

Bank Światowy, www.worldbank.org.

Barker P., Crowley M., *Trump Steps Into North Korea and Agrees With Kim Jong-un to Resume Talks*, za: <https://www.nytimes.com/2019/06/30/world/asia/trump-north-korea-dmz.html>.

Borger J., *President Trump threatens to 'totally destroy' North Korea in UN Speech*, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/sep/19/donald-trump-threatens-totally-destroy-north-korea-un-speech>.

Dane NATO, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf.

Dane World Population Review, <http://worldpopulationreview.com/countries/nato-spending-by-country>.

Davenport K., *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, <https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>.

Kim Dzong Un, *Kim Jong Un's 2019 New Year Address*, tłum. R. Sinmun, https://www.ncnk.org/resources/publications/kimjongun_2019_newyearaddress.pdf/file_view.

Ladler M., *North Korea Asks for Direct Nuclear Talks, and Trump Agrees*, <https://www.nytimes.com/2018/03/08/us/politics/north-korea-kim-jong-un-trump.html>.

National Security Strategy of the United States of America, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.

Przemówienie inauguracyjne prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa z 20 stycznia 2017 r., <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address>.

Przemówienie prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa w ONZ z 19 września 2017 r., <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/>.

Pyongyang Joint Declaration of September 2018, <http://korea.net/Government/Briefing-Room/Press-Releases/view?articleId=3397&pageIndex=1&gov=>.

The History of Relations Between the United States and North Korea, <https://koreapeace-now.org/wp-content/uploads/2019/03/A-History-of-Relations-Between-the-United-States-and-North-Korea.pdf>.

Trump Confirms More US Troops Will be Sent to Poland, <https://www.dw.com/en/trump-confirms-more-us-troops-will-be-sent-to-poland/a-50554660>.

Trump, D., wiadomość w serwisie Twitter, <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/265895292191248385?lang=en>.

Trump D., wiadomość w serwisie Twitter, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/98655533535731712>.

Trump Hails 'Very Beautiful Letter' from Kim and Says Additional Talks Likely, <https://www.theguardian.com/us-news/2019/aug/09/trump-kim-jong-un-letter-talks>.

- Trump wycofuje USA z porozumienia nuklearnego z Iranem, wprowadza sankcje*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news,1403625,trump-wycofuje-usa-z-porozumienia-nuklearnego-z-iranem-wprowadza-sankcje.html>.
- United States–Mexico–Canada Agreement*, <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement>.
- Wong D., Chipman Koty A., *The US–China Trade War: A Timeline*, <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/>.
- Wübekke J., Meissner M., Zenglein M.J., Ives J., Conrad B., *Made in China 2025. The Making of a High-Tech Superpower and Consequences for Industrial Countries*, http://www.iberchina.org/files/2016/MadeinChina_2025_merics.pdf.

Źródła internetowe wyodrębnione – oficjalne oświadczenia prezydenta Stanów Zjednoczonych:

- Joint Declaration on Advancing Defence Cooperation*, <https://www.president.pl/en/news/art,1107,joint-declaration-on-advancing-defense-cooperation.html>.
- Joint Statement of President Donald J. Trump of United States and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-president-donald-j-trump-united-states-america-chairman-kim-jong-un-democratic-peoples-republic-korea-singapore-summit>.
- National Security Strategy of the United States of America*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
- President Trump Approves Relief for U.S. Washing Machine and Solar Cell Manufacturers*, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/january/president-trump-approves-relief-us>.
- Remarks by President Obama to the People of Estonia*, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-people-estonia>.
- Statement by the President Regarding the Reimposition of Nuclear-Related Sanctions on Iran*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-regarding-reimposition-nuclear-related-sanctions-iran>.
- Statement from the President on the Reimposition of United States Sanctions with Respect to Iran*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-reimposition-united-states-sanctions-respect-iran/>.
- Statement from the President on the Designation of the Islamic Revolutionary Guard Corps as a Foreign Terrorist Organization*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-designation-islamic-revolutionary-guard-corps-foreign-terrorist-organization>.

Streszczenie:

John R. Haines już w 2016 r., na łamach artykułu pt. *Divining a “Trump Doctrine”*, dostrzegł, jak zbieżne są główne postulaty przyszłego 45. prezydenta Stanów Zjednoczonych w zakresie polityki zagranicznej z opublikowanym w 1941 r. programem „Principia Ameryki przede wszystkim”. Choć główne cele polityki zagranicznej mocarstw są naturalnie mało podatne na zmiany radykalne, ich wymiary, paradygmat oraz sposób realizacji w trakcie każdej z kadencji prezydentów USA się różniły. Głównym problemem badawczym niniejszej pracy jest charakter polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych za

czasów kadencji Donalda Trumpa. Zmiany w zakresie polityki zagranicznej badane są na podstawie czterech głównych płaszczyzn: stosunków międzynarodowych na linii USA–Europa, Korea Północna, Iran, Chiny. Zauważalna zmiana stosunku wobec polityki finansowania NATO dotycząca zwłaszcza niektórych państw europejskich, polityka „łagodzenia bandytów” w wymiarze relacji z Koreą Północną, od 2018 r. empirycznie dostrzegalna intensyfikacja rywalizacji na linii Waszyngton–Pekin, objawiająca się ostatecznie m.in. w tzw. wojnie handlowej, a także gwałtowne zaostrzenie stosunków z Iranem to wydarzenia, a raczej procesy, które wydają się mieć kluczowe znaczenie dla analizy zmieniających się pryncypiów w zakresie polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych.

Słowa kluczowe: polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych, Doktryna Trampa, neorealizm, izolacjonizm, geopolityka, wojna handlowa.

The Trump Doctrine and Principled Realism in the United States' Foreign Policy: the US Relations with Europe, North Korea, Iran and China (2016–2019)

Abstract:

As early as 2016, in the article entitled *Divining a "Trump Doctrine"* John R. Haines showed how similar the main demands of the future forty-fifth President of the United States in foreign policy were to the America First Principles released in 1941. Although the powers' main foreign policy goals are naturally not very susceptible to radical changes, their dimensions, paradigms and implementation methods varied between terms of the United States Presidents. The main research problem of the article is the nature of the US foreign affairs during the term of Donald Trump. Foreign policy developments are examined at four main levels – US relations with Europe, North Korea, Iran and China. In recent years, there has been a change in the US attitude to NATO financing, especially in the discourse about European troops. Relations with North Korea have improved significantly. Since 2018, the rivalry between Washington and Beijing has become more fierce and subsequently transformed into a trade war over time. Analysing the most important affairs allows to identify and understand the main principles of the United States' actual foreign policy.

Keywords: United States' foreign policy, the Trump doctrine, neo-realism, isolationism, geopolitics, trade war.